

ÅLANDS FÖRFATTNINGSSAMLING

1965

N:o 9

Innehåll: N:o 9. Landskapslag om fornminnen.

N:o 9.

LANDSKAPSLAG

om fornminnen.

Föredragen för Republikens President den 19 mars 1965.

Utfärdad i Mariehamn den 25 mars 1965.

I enlighet med Ålands landstings beslut stadgas:

1 kap.

Om fasta fornlämningar

1 §.

Fasta fornlämningar äro fredade såsom minnen av Ålands tidigare bebyggelse och historia.

Utan tillstånd, som meddelats med stöd av denna lag, må fast fornlämning icke utgrävas, överhöljas, ändras, skadas, borttagas eller på annat sätt rubbas.

2 §.

Fasta fornlämningar äro:

1) jord- och stenhögar, rösen, stenringar och andra stendläggningar och stensättningar, som fordom uppförts av människor;

2) gravar och gravfält från hednatid, även utan synligt märke ovan jord;

3) stenar och klippytor, på vilka från forna tider finnas inskrifter, bilder eller andra ristningar eller målningar, sliprännor eller andra slip- eller huggspår eller offergropar;

4) offerkällor, offerträd, offerstenar och andra kultplatser samt forntida tingsplatser;

5) bostadslämningar samt bo- och arbetsplatser från forna tider ävensom bildningar, vilka uppkommit vid användning av dylika bostäder eller platser;

6) forntida övergivna borgar, borgbackar, befästningar, fästen, vallar och vallgravar samt rester av dem, ruiner av kyrkor, kapell, kloster och andra märkliga byggnader samt forntida gravplatser, vilka icke finnas på begravningsplats, som vårdas av församling;

7) stenar, kors och vårdar, vilka fordom rests till minne av någon person eller händelse eller i religiöst syfte, samt andra dylika minnesmärken;

8) lämningar av forntida anmärkningsvärda färdvägar, vägmärken och broar samt vårdkas- och andra dylika anläggningar; samt

9) fasta naturföremål, till vilka anknyta sig åldriga seder, sägner eller betydande historiska minnen.

3 §.

De administrativa uppgifter, vilka förordas av det legala skyddet för fasta fornlämningar, handhavs av myndighet, på vilken detta ankommer enligt rikets lagstiftning.

I övrigt äger landskapsstyrelsen tillse, att fredningen av fasta fornlämningar iakttages.

4 §.

Till fast fornlämning hör sådant jordområde, som erfordras för att fornlämningen skall kunna bevaras samt för att med hänsyn till fornlämningens art och betydelse nödvändigt utrymme beredes däromkring.

Område, varom i 1 mom. är stadgat, benämnes i denna lag skyddsområde.

5 §.

Har fast fornlämning jämte skyddsområde fastställts vid lantmåteriförrättning eller exproprierats, skola därvid fastställda gränser gälla.

Hava fornlämnings gränser icke fastställts på sätt i 1 mom. är sagt och överenskomma icke landskapsstyrelsen och markens ägare därom skriftligen, ankommer det på länsstyrelsen att på ansökan av landskapsstyrelsen eller markens ägare fastställa gränserna. Ansökningen bör åtföljas av förslag till gränser för fornlämningen, utredning om äganderätten till den fastighet, inom vilken fornlämningen finnes, utdrag ur jordregistret samt tillförlitlig karta eller kartskiss, som visar var fornlämningen finnes. Angående ansökan bör markens ägare höras, om ansökningen gjorts av landskapsstyrelsen, och landskapsstyrelsen, om ansökningen gjorts av markens ägare.

Hava fornlämnings gränser icke fastställts på sätt i denna paragraf är sagt, anses gränserna löpa så, att skyddsområdet blir två meter brett, räknat från fornlämningens synliga ytterkanter.

6 §.

Finnes fast fornlämning på område, där lantmåteriförrättning är anhängig, skall fornlämningen jämte skyddsområdet utmärkas på karta och antecknas i jordregistret.

Överenskomma sakägarna därom, skall fornlämning jämte skyddsområde vid lantmåteriförrättning avskiljas till delägarnas samfällda område.

7 §.

Vällar skyddsområde, vars gränser bestämts genom överenskommelse eller fastställts enligt 5 § 2 mom. betydande olägenhet vid nyttjandet av fastighet eller del därav inom område, vars användning icke tidigare varit på motsvarande sätt inskränkt, äger vederbörande rätt till ersättning därför av landskapets medel.

Träffas ej överenskommelse rörande i 1 mom. avsedd ersättning, skall talan därom anhängiggöras vid domstolen på den ort, där skyddsområdet är beläget, inom ett år från det skyddsområdets gränser blivit lagligen fastställda, vid äventyr att rätten till ersättning förverkas.

Utgör fastighet, inom vars område skyddsområdet är beläget, pant för fordran eller rätt att uppbära viss återkommande avkomst i penningar eller varor, skall ersättning, varom i denna paragraf är stadgat, nedsättas hos övrefexekutor och fördelas på sätt om köpeskilling för utmätt egendom är föreskrivet. Innehavare av panträtt äger samma rätt till nedsatt ersättningsbelopp som till fastigheten. Nedsättande må dock ej ske, om innehavarens av panträtten samtycke till att ersättningen icke nedsättes föreligger eller, om den förmån, som skall ersättas, är ringa eller av annan sådan orsak, olägenheten ej bör anses hava nämnvärt minskat säkerhetens värde.

8 §.

Landskapsstyrelsen skall vid behov meddela särskilda föreskrifter för bevarande av fast fornlämnings värde. Sådana föreskrifter må utsträckas till att omfatta även område ytterom skyddsområde, såframt icke områdets ägare eller annan därigenom åsamkas betydande olägenhet.

Landskapsstyrelsens beslut skall anslås på kommunens anslagstavla, såsom angående offentliga kungörelser är stadgat, samt på lämplig plats i närheten av fornlämningen, då så befinnes nödigt. Avskrift av beslutet skall översändas till polismyndigheten på orten.

9 §.

Landskapet äger, då allmänt behov det kräver, rätt att på sätt om expropriation av fast egendom för allmänt behov är stadgat, exproprieras fast fornlämning jämte skyddsområde eller del därav.

10 §.

Landskapsstyrelsen äger rätt att undersöka fast fornlämning, utmärka dess gränser med pålar, inhägnad eller andra märken eller angiva dem med på platsen upprest tavla, så ock iståndsätta fornlämning och på därtill hörande mark utföra röjning och vidtaga annan för fornlämningens skydd och vård nödig åtgärd. Landskapsstyrelsen må

även på villkor, som den bestämmer, meddela tillstånd åt annan att undersöka fornlämning samt med mottagarens samtycke tillsvidare överlåta den lokala vården av fornlämningen åt kommun, församling eller samfund.

Är det av särskilda skäl nödvändigt, må landskapsstyrelsen omhändertaga fornlämning eller del därav att uppställas och vårdas på annan plats. Vad nu är sagt äger tillämpning även på fornlämning eller del därav, som är inmurad i eller eljest förenad med byggnad eller annat byggverk.

Har någon lidit skada genom åtgärd, som i 1 eller 2 mom. avses, äger han rätt till skälig ersättning därför av landskapets medel.

11 §.

Förorsakar fast fornlämning oskäligt stor olägenhet i förhållande till dess betydelse, må landskapsstyrelsen på ansökan, som bör åtföljas av noggrann beskrivning över fornlämningen, efter att hava hört arkeologiska kommissionen, meddela tillstånd att rubba fornlämningen på sätt, som eljest enligt 1 § 2 mom. är förbjudet. I tillståndet må nödiga befunda villkor intagas.

Har i 1 mom. nämnd ansökan gjorts av annan än markägaren, bör denne höras i saken.

Landskapsstyrelsens beslut, varigenom tillstånd beviljas till rubbning av fornlämningen, skall underställas undervisningsministeriet för fastställelse, såvitt beslutet står i strid med arkeologiska kommissionens utlåtande.

Om tillstånd att rubba fornlämning vid förverkligande av allmänt arbetsföretag stadgas i 13 §.

12 §.

Har i 11 § 1 mom. avsedd ansökan gällt fast fornlämning, som förut varit okänd och varav synliga tecken icke funnits ovan jord, och har ansökningen förkastats oaktat fornlämningen vållar sökanden betydande olägenhet, äger denne rätt till skälig ersättning därför av landskapets medel, såvitt den förkastade ansökningen gjorts inom två år från det fornlämningen påträffades.

Talan rörande i 1 mom. nämnd ersättning skall, ifall överenskommelse ej träffats om ersättningen, anhängiggöras vid domstol på den ort, där fornlämningen är belägen, inom ett år från det sökanden erhöi kännedom om att i 11 § 1 mom. nämnd ansökan blivit förkastad medelst beslut, som vunnit laga kraft,

vid äventyr att rätten till ersättning förverkas.

Utgör fastighet, inom vars område fornlämningen är belägen, pant för fordran eller rätt att uppbära viss återkommande avkomst i penningar eller varor, skall vad i 7 § 3 mom. är stadgat angående nedsättande och fördelning av ersättningen äga motsvarande tillämpning.

13 §.

Vid planering av byggande av allmän väg, kanal eller flygfält, reglering av vattendrag eller annat dylikt allmänt arbetsföretag eller planläggning bör utredning i god tid införskaffas därom, huruvida fast fornlämning kan komma att beröras av företaget eller planläggningen. Om så är fallet, skall anmälan därom ofördröjligen göras till landskapsstyrelsen för rådplägnings i saken. Vid rådplägnings skall jordägaren och arkeologiska kommissionen höras.

Uppnås ej vid i 1 mom. avsedd rådplägnings enighet, skall landskapsstyrelsen underställa ärendet statsrådet för avgörande.

14 §.

Anträffas under grävning eller annat arbete fast fornlämning, som ej förut varit känd, skall arbetet till den del det rör fornlämningen omedelbart avbrytas och den som leder arbetet ofördröjligen bringa saken till landskapsstyrelsens kännedom för nödiga åtgärder. Är arbetet sådant, som avses i 13 §, skall i ärendet förfaras såsom i sagda paragraf är sagt.

15 §.

Berör förverkligande av allmänt eller större enskilt arbetsföretag fast fornlämning på sådant sätt, att därav föranledes särskild undersökning av denna eller särskilda åtgärder för dess bevarande, bör företagaren ersätta kostnaderna härför eller deltaga i dem, såvitt detta icke med beaktande av omständigheterna skall anses oskäligt.

2 kap.

Om lösa fornföremål

16 §.

Den, som hittar mynt, vapen, redskap, prydnadsföremål, kärl, fortskaffningsmedel eller annat sådant föremål, vars ägare icke är känd och som kan antagas vara minst hundra år gammalt, bör ofördröjligen tillstå landskapsstyrelsen föremålet såsom så-

dant, utan att rengöra det och med bifogande av noggranna uppgifter om platsen för fyndet och omständigheterna därvid. Kan det befaras, att föremålet skadas vid förflyttning eller kan föremålet annars ej utan svårighet tillställas landskapsstyrelsen, skall denna dock ofördröjligen underrättas om fyndet och därvid tillika lämnas förenämnda uppgifter.

Påträffas föremålet i kärn eller djupt i jorden eller finnas på fyndplatsen tecken, som tyda på fast fornlämning, såsom boplats eller gravfält, må fyndplatsen icke vidare bearbetas, förrän landskapsstyrelsen, till vilken anmälan om fyndet omedelbart bör göras, efter att vid behov hava undersökt platsen, lämnat föreskrifter i saken.

Vad i 1 eller 2 mom. är sagt om föremål gäller även del av föremål.

17 §.

Landskapsstyrelsen äger rätt att inlösa i 16 § avsett fornföremål till Ålands museum. Fornföremål, som icke inlöses eller behålles, skall erbjudas staten till inlösen, såsom där om är stadgat. Inlöses icke föremålet, skall det återställas till upphittaren, som får behålla föremålet.

Inlöses i 1 mom. avsett föremål, skall upphittaren därför erhålla skäligen ersättning, som fastställs av landskapsstyrelsen med beaktande av föremålets art. Är föremålet av ädelmetall, skall ersättningen motsvara minst föremålets metallvärde, förhöjt med tjugofem procent.

I känd fast fornlämning påträffat fornföremål, som har samband med fornlämningen, tillfaller utan lösen landskapet.

Landskapsstyrelsen må, om den finner skäl därtill föreligga, åt upphittare erlægga särskild hittelön.

18 §.

Landskapsstyrelsen äger rätt att undersöka eller att på villkor, som den fastställer, meddela annan tillstånd att undersöka plats, där fornfynd gjorts, även om där icke finnes fast fornlämning.

Har någon lidit skada av undersökning, som nämnes i 1 mom., skall honom av landskapets medel givas skäligen ersättning därför.

Landskapsstyrelsen må vid behov vid vite förbjuda vidtagande av åtgärder, vilka äventyra undersökningen på i 1 mom. avsett område.

19 §.

I kyrka eller annan offentlig byggnad befintligt eller till sådan byggnad hörande löst föremål, med vilket minnen av forntida bruk eller konstförfarenhet äro förknippade och som icke tillhör någon enskild person, såsom gammal tavla, skulptur eller annat konstverk, klenod, vapensköld, skrud, rustning, fana, vapen, fattigbössa eller annat sådant föremål, må icke förstöras eller överlåtas, förrän anmälan därom gjorts till landskapsstyrelsen och denna behandlat saken. Landskapsstyrelsen äger rätt att låta avteckna och avbilda föremålet, så ock, då avsikten är att förstöra föremålet eller att överlåta det åt annan, inlösa detsamma till Ålands museum.

3 kap.

Om fartygsfynd

20 §.

I havet eller i vattendrag anträffat vrak av fartyg eller annan farkost, som kan antagas vara minst hundra år gammalt, eller del av sådant vrak är fredat. Angående vrak och del därav är i tillämpliga delar gällande, vad om fast fornlämning är stadgat.

Föremål, vilka anträffas i vrak, som avses i 1 mom. eller uppenbart härstamma från sådant, tillfalla utan lösen landskapet. Om dem gäller i övrigt i tillämpliga delar, vad om lösa fornföremål är stadgat.

Den, som finner i denna paragraf avsett vrak eller föremål, skall utan dröjsmål där om anmäla till landskapsstyrelsen.

4 kap.

Särskilda stadganden

21 §.

Skall i 10 § 1 eller 2 mom., 16 § 2 mom. eller 18 § 1 mom. avsedd åtgärd företagas, skall tidpunkten därför i god tid bevisligen underkänd postadress eller på annat sätt meddelas markens eller byggnadsverkets ägare samt, om egendomen icke är i ägarens besittning, även dess innehavare.

22 §.

Avskrift av beslut, som avses i 5 § 2 mom., skall ofördröjligen sändas till landskapsstyrelsen och polismyndigheten på orten.

23 §.

I 11 § 1 mom. avsedd ansökan samt i 13 § 1 mom., 14 §, 16 § 2 mom. och 19 § 1 mom.

nämnda anmälningar skola behandlas i brådskande ordning. Undersökning och åtgärd, om vilka stadgats i 15 §, böra även skyndsamt företagas.

24 §.

Anmälan, varom stadgats i 13 § 1 mom., 14 §, 16 § eller 20 § 3 mom., må göras samt i 16 § 1 mom. avsett föremål lämnas även till polismyndighet, som ofördröjligen skall befordra dem till landskapsstyrelsen.

25 §.

Den, som utan tillstånd företager i 1 § 2 mom. nämnd åtgärd eller överträder med stöd av 8 § 1 mom. utfärdade föreskrifter eller i 14 §, 16 § 2 mom., 19 § 1 mom. eller 20 § ingående stadganden eller som från landskapet bortför i 16 § 1 mom. avsett föremål, vilket enligt denna lag hade bort tillställas landskapsstyrelsen, straffes med böter, såvitt icke strängare straff skall ådömas honom med stöd av annan lag.

Den, som underlåter att tillställa vederbörande myndighet i 16 § 1 mom. avsett före-

mål eller att därom göra föreskriven anmälan, straffes på sätt i 1 mom. är stadgat och have förverkat sin rätt på grund av fyndet. Lag samma vare, därest någon eljest undandöljer, överlåter, förvärvar eller från landet bortför föremål av sagda slag, som enligt denna lag hade bort tillställas landskapsstyrelsen, eller skadar eller ändrar detta.

26 §

Närmare föreskrifter angående verkställigheten och tillämpningen av denna lag utfärdas vid behov genom landskapsförordning.

27 §.

Denna lag träder i kraft så snart förordningen den 4 september 1936 om den förvaltning, som avser fredande och bevarande av forntida minnesmärken på Åland upphävts.

Genom lagen uphäves förordningen den 2 april 1883 angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande, med undantag av förordningens 8 §.

Mariehamn den 1 december 1964.

På landstingets vägnar:

TH. ERIKSSON
talman.

Evald Häggblom
vicetalman.

Eliel Persson
vicetalman.